

Informacija o provedbi Ugovora o inženjeringu, nabavci i izgradnji (EPC) za najveću poslijeratnu investiciju u energetske sektor, tešku 1,4 milijardi konvertibilnih maraka (722 miliona eura) uskoro će se naći na dnevnom redu Parlamenta Federacije BiH.

Mišljenje od parlamentaraca traži Vlada ovog bosanskohercegovačkog entiteta i Elektroprivreda BiH (EPBiH), koja upravlja Termoelektranom Tuzla i spornim projektom. Strateški projekat u Bosni i Hercegovini (BiH), Blok 7 Termoelektrane Tuzla, na sjeveroistoku BiH, pod znakom je pitanja. Razlog za to je najava da kineski konzorcij, koji je bio najbolji ponuđač na međunarodnom tenderu za gradnju bloka, nije u mogućnosti ispuniti ugovorne obaveze.

“U ovom momentu je prerano govoriti o raskidu EPC Ugovora, jer sve strane ulažu napore da se Ugovor održi na snazi i do kraja realizuje. Ukoliko bi u konačnici i došlo do raskida Ugovora, buduće odluke bi se cijenile prema razlozima i okolnostima tog raskida, te se u ovom trenutku ne mogu prejudicirati”, navode iz EPBiH, dodajući da buduće odluke “u velikoj mjeri zavise od smjernica koje će dati resorno ministarstvo, Vlada Federacije BiH i Parlament Federacije BiH”.

Šta je problem?

Ideja o gradnji Bloka 7 Termoelektrane Tuzla stara je 15 godina. Za to vrijeme izmijenile su se četiri vlade i isti broj generalnih direktora EPBiH. Vrijednost projekta je u međuvremenu sa početnih 760 miliona maraka (380 miliona eura) narasla na skoro 1,4 milijarde konvertibilnih maraka (700 miliona eura). Izmijenilo se i nekoliko strateških partnera u projektu. Ugovor o gradnji bloka snage 450 megavata (MW) sa konzorcijem kineskih državnih kompanija China Gezhouba Group Company i Guandong Electrical Power Design Institute je potpisan 2014. godine.

Blok 7 se finansira kreditom kineske uvozno-izvozne banke (EXIM), a Vlada Federacije BiH (FBiH) garantuje za kredit EPBiH, čiji je vlasnik. Garanciju za kredit je u novembru 2019. godine potpisala ministrica finansija FBiH Jelka Miličević. Zbog ove garancije BiH se nalazi pod sankcijama Energetske zajednice, tijela Evropske unije koje smatra da su davanjem garancije za kredit prekršena pravila o državnoj pomoći. Ugovorom sa EPBiH kineski konzorcij se obavezao da će u buduću blok preko partnera Alstom i Siemens, instalirati kotao, turbinu i generator, američke kompanije General Electric (GE), no ova je kompanija u jesen 2020. godine odustala od učešća u projektima zasnovanim na uglju. Prema dokumentima koji su u posjedu RSE, kineski konzorcij ponudio je izmjenu dijela ugovora, prema kojem bi ključnu opremu sada isporučili kineski proizvođači sa evropskom tehnologijom ili licencom.

Međutim, ovome se, po savjetu pravnog tima kojeg je EPBiH angažovala u cilju zaštite svojih interesa, ova kompanija protivi.

U pripremnim radovima za gradnju bloka EPBiH je uložila oko 19 miliona konvertibilnih maraka (9.7 miliona) iz vlastitih fondova, predajući kineskom partneru, u jesen 2020. godine, teren za gradnju, i tako ispunila svoje ugovorne obaveze.

“Solucija je da EPBiH raskine EPC Ugovor zbog nemogućnosti da se on ispuni na način kako je to ugovoreno, odnosno sa General Electric, ili da obavijesti EPC Izvođača da smatra da je Ugovor prestao po sili zakona zbog nemogućnosti ispunjenja”, navodi se u Informaciji Vlade FBiH i EPBiH dostavljenoj parlamentu, koja je u posjedu RSE.

Također se dodaje da se prema mišljenju pravnog savjetnika konačna odluka mora saopštiti EPC izvođaču “što prije, pogotovo kada se ima u vidu koliko je vremena prošlo od njihove ponude” od 29. januara tekuće godine.

Dobrodošlica u Energetskoj zajednici

Direktor Sekretarijata Energetske zajednice Janez Kopač za RSE kaže da se BiH nešto “ljepše nije moglo desiti”.

“General Electric ih je spasio od ekonomske katastrofe. Nadam se da nema želje da bi bilo ko nastavljao s tim projektom. Kineski partneri, naravno da bi željeli nastaviti posao, ali ako Bosna i Hercegovina može da se elegantno izvuče iz tog posla, onda naravno predlažem da to napravi”, kaže Kopač.

On također navodi da je Evropska komisija polovinom jula objavila nacrt uredbe o oporezivanju emisija CO2 iz termoelektrana i velikih ložišta na granicama Evropske unije. “Situacija se dosta promijenila. Nema nikakve sumnje da se to sprema. Bosna i Hercegovina, koja izvozi dosta struje u Evropsku uniju, mora računati na to da će taj mehanizam oporezivanja doći. Kad to bude uspostavljeno, onda nema nikakve ekonomske logike za ovaj projekat”, kaže Kopač.

Šta Parlament može učiniti?

Sanela Klarić, zastupnica Naše stranke u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH i članica parlamentarnog odbora za energetiku, kaže da je sve izvjesnija propast projekta ujedno i prilika da se Federacija BiH konačno opredijeli, ne samo na papiru nego i u praksi, za zelenu energetska strategiju.

Ova je stranka ujedno jedina u Parlamentu odbila podržati projekat izgradnje Bloka 7.

“Praktično, ovo je u principu dobar momenat da ozbiljno prihvatimo ovu situaciju i da se stvarno okrenemo prema obnovljivim izvorima energije”, kaže za RSE Klarić i dodaje kako je klub ove stranke prihvatio da podrži raskid Ugovora.

“Svakako nismo ni bili za gradnju. Smatrali smo ga rizičnim zato što je i sama Energetska zajednica dala svoje mišljenje koje nije bilo pozitivno, i oni su tada problematizirali državnu pomoć. Mi smo pored državne pomoći, problematizirali ulaganje u termoelektrane u vremenu kada znamo da se u zemljama Evrope gase termoelektrane, da se govori o tranziciji, pogotovo sada kada imamo novi strateški plan, Evropski zeleni dogovor”, kaže Klarić.

Na šta se BiH obavezala Zelenom agendom?

U novembru 2020. godine BiH je potpisala Deklaraciju o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan na samitu zemalja regije u Sofiji.

Ovom deklaracijom zemlje regije su se obavezale na uvođenje modela za oporezivanje emisija gasova sa efektom staklene bašte, povećanje udjela obnovljivih izvora energije i postupno ukidanje subvencija za ugalj. Zelena agenda je predviđena Evropskim zelenim planom, koji sadrži mjere kako bi EU bila klimatski neutralna do 2050.

Kroz ovaj program predviđa se devet milijardi eura pomoći za ostvarenje ovih ciljeva na Zapadnom Balkanu.

“To je stvarno i prilika za BiH da se dobar dio tih sredstava potroši i ovdje i da obnovljivi izvori budu ti koji mogu da se finansiraju iz tih fondova”, kaže Klarić.

Ima li uticaja štrajk rudara?

Denis Žiško, projekt menadžer Centra za ekologiju i energiju u Tuzli, za RSE kaže da su i Vlada FBiH i EPBiH svjesne da je Blok 7 osuđen na propast, ali da se odugovlači sa objelodanjivanjem odluke iz straha od reakcije rudara, koji čine dio glasačkog tijela, uoči izbora u BiH u jesen 2022.godine.

Zbog neisplaćenih plata, nakon što je Poreska uprava FBiH usljed dugovanja blokirala račune rudnika uglja, hiljade ih je stupilo u generalni štrajk.

“Vlada praktično nema političke hrabrosti da sama donese tu odluku. Mada je ovo prelomni trenutak. Imaju žrtveno janje gdje će reći Kinezi su nas slagali”, kaže Žiško.

Također objašnjava, da prema uslovima Ugovora, EPBiH ima pravo tražiti povrat uloženi sredstava, kao i da Vlada FBiH može od banke tražiti povrat novca za kreditnu garanciju.

Moguće je i putem medijacije od kineskog partnera tražiti odštetu zbog nepoštivanja “klauzule iz ugovora za vrijeme i novac koji smo mi potrošili na pripreme”.

Prema nacionalnom planu smanjenja emisija (NERP), blokovi 3 i 4 Termoelektrane Tuzla će se ugasiti za dvije godine. Ovi blokovi obezbjeđuju daljinsko grijanje Tuzle i obližnjeg Lukavca.

“Oni će odraditi 20.000 sati, moraju se zatvoriti i tu nema odlaganja”, kaže Žiško i dodaje da

već postoji plan kojim bi se grijanje za ova dva grada, moglo prespojiti na blok 6.

Pitanje Tuzle na meti specijalnog izvjestitelja UN-a

Emisije iz postojećih blokova Termoelektrane Tuzla već godinama utiču na zdravlje gotovo pola miliona stanovnika Tuzlanskog kantona, jednog od deset kantona Federacije BiH, pokazuju podaci zdravstvenih institucija i nevladinih organizacija.

Podaci iz Zavoda za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona govore da je zagađen zrak u 2018. godini u Tuzli uzrokovao 29 posto smrti od moždanih udara, 20 posto smrti od raka pluća, 31 posto bronhitisa kod odraslih osoba, te 23 posto bronhitisa kod djece.

Iako je Termoelektrana bila obavezna ugraditi opremu za desumporizaciju, taj projekat do danas nije započet. Nakon žalbenevladinih organizacija koje promiču zaštitu okoliša, posebni izvjestioci Ujedinjenih nacija u martu su uputili pismo BiH vlastima u kojem izražavaju zabrinutost za zdravlje građana BiH koji žive u neposrednoj blizini termoelektrana, uključujući Termoelektranu Tuzla, koje, kako kažu, ugrožavaju njihova ljudska prava na zdravo okruženje, život i zdravlje, kao i pristup pravdi. U pismo pozivaju bh. vlasti da omoguće blagovremeni odgovor i reparaciju građanima čija su prava povrijeđena. Iako je od vlasti BiH zatraženo da se očituju u roku od dva mjeseca o navedenim problemima, odgovor na tražene zahtjeve do danas nije dostavljen.

Izvor: slobodnaevropa.org